

JAARVERSLAG 1993

Mijnheer de Minister,

De statutaire vergaderingen hebben plaats gehad in de lokaliteiten van het Paleis der Academiën in Brussel op 25 januari, 24 mei en 25 oktober 1993. Er werden zes sectievergaderingen gehouden, een plenaire vergadering op 25 januari, een colloquium op 24 mei en een bestuursvergadering op 25 oktober 1993.

Lezingen gehouden op de plenaire vergadering :

F. DEBRABANDERE : *Enkele Belgische familienamen.*

Spreeker behandelt in alfabetische volgorde enkele moeilijke of misleidende familienamen. **Abrassard** : au brassard « met de armplaat ». — **Aglave** : à le glave « au glaive, met het zwaard ». — **Aidant** is niet het tegenwoordig deelwoord van het Franse werkwoord « aider », maar een reïnterpretatie van de bijbelse voornaam Adam. — **Boerewaard** kan theoretisch op de Germaanse naam 964 Burwardus teruggaan, maar is waarschijnlijk veeleer een adaptatie van de Picardische plaatsnaam Beaufeward « mooi gezicht ». — **Braekeveld(t)** is geen « braakliggend veld », maar een reïnterpretatie van de plaatsnaam Bracaval, Braqueval (Moeskroen) (zie *De Leiegouw* 34 (1992), 237-240). — **Brunclair** betekent niet « lichtbruin », maar is een Waalse reïnterpretatie — met epenthetische n — van Broquelaire, op zijn beurt een Romaanse spelling van een in Brabant dialect uitgesproken Brakeleer, afkomstig van Brakel (zie *Naamkunde* 24 (1992), 202-204). — **Carcan, Carkan, Karkan** is alleen in schijn het Franse woord carcan « halsring, halsketting,

keurslijf». In werkelijkheid is het een variant — met epenthetische r — van de familienaam Caquan, die teruggaat op een plaatsnaam Cacamp in Noord-Frankrijk. — **Coetsier(s), Coutsier(s)** is niet een beroepsnaam voor een koetsier, want de woorden koets en Fr. cocher zijn 16de-eeuws en gaan terug op Hongaars kocsi. De familienaam is een jongere herinterpretatie van Middelnederlands cautsiër, Picardisch cauchier, Zuidnederlands kasseier «stratemaker». — **Co(u)squer, Cou(s)cheir** is de plaatsnaam Koude-sch(e)ure in West- en Frans-Vlaanderen. — **Dewas(ch), de Wasch, Dewaste** is een Vlaamse adaptatie van Dewache, De(l)wasse. Deze naam bevat niet Waals wasse, wèsse, Fr. guêpe «wesp», maar Picardisch wache, wasse, Oudfrans gace «moeras». — **Gainvors(te)** is een Waalse verhaspeling van Gevaerts, over de verwaalde uitspraak Guévorts, door metathesis Guévorst en door epenthesis Gainvorste. — **Grison, Gryson, Gryzon** kan natuurlijk een afleiding zijn van gris «grijs», maar de Westvlaamse familienaam is een reïnterpretatie van Gruson, een plaatsnaam (Nord). — **Grypdonck** is geen plaatsnaam, geen donk-naam, maar moet worden teruggebracht tot Grypdon, Grepdon en *Grébodon, de Romaanse verbogen vorm van de Germaanse naam Gerbodo. — **Harrebomee** is een Nederlandse spelling voor de plaatsnaam Herbaumez. — **Henkinbrant, Henqui(n)brant, Hicquebrand, Hiquebrant** is niet een samengestelde voornaam (Hannekin + Brand), maar een verwaalsing van Ingebrand. — **Placlet, Placklé, Pla(c)qlez** is een variant — met epenthetische l — van Paclet, Packlé, d.i. Pacolet. — **Rougefert** is niet «fort rouge, erg rood», maar een al oude reïnterpretatie van de plaatsnaam Rochefort. — **Sanspoux, Sampou(x), Sampos, Sanpou(x), Sempoux, Sempo(s), Sempo** is niet sanspoux «sans pouce, zonder duim», maar een volksetymologische vorming van Saintpo, Saint-Pô, de plaatsnaam Saint-Pol. — **Schellander, Salander, Sallendre, Salender** zijn varianten van de familienaam Chalandre, Oudfrans chalendre «leeuwerik». — **Semillon, Simeill(i)on, Similon, Simmil(l)on, Simélon, Samion** gaan terug op Oudfrans someillon «slaap, halfslaap, dutje». — **Sengier, Senzier, Sergie(r), Cherchi(e)** vertonen een epenthetische n/r en zijn Westvlaamse adaptaties van Ségier, Sigier, Westvlaams ook Sezier, Romaanse vormen van de Germaanse naam Zeger. — **Souffreau, Souffriau(x)**, in Vlaams-Brabant zelfs verhaspeld tot **Sanfrin(n)on**, is geen dim. van Fr. soufre «zwavel», maar is volksetymologisch te verklaren uit Chauffureau, dim. van Chauffour

« kalkoven ». — **Vanguestaine, -enne** is een verhaspeling van **Haugustaine, Hauglustaine**, een verwaalsing van **Hagelsteen**. — **Vercoville** is geen plaatsnaam op -ville, maar berust op een leesfout van **Vercouille, Vercoulie**.

Voor meer informatie en bewijsplaatsen kan intussen worden verwezen naar **F. DEBRABANDERE**, *Verklarend woordenboek van de familienamen in België en Noord-Frankrijk*, Brussel, Gemeentekrediet, 1993.

M. JOURET : *Het Nationaal Geografisch Instituut* (zie p. 10).

Lezingen gehouden in de Vlaamse afdeling :

L. VAN DURME : *Groei en voltooiing van de Galloromania neerlandica/theudisca submersa*.

Het uitgangspunt van de *Galloromania*... vormen de vele plaatsnamen met een Romaans uitzicht in de streek tussen Aalst en Brussel en het hardnekkige dispuut waartoe die namen al aanleiding hebben gegeven. Het inzamelen van toponymisch materiaal uit vergelijkbare taalgebieden leidde ertoe dat, naast het corpus dat de streek tussen Aalst en Brussel behandelt, andere corpora zoals die over Zuid-Oost-Vlaanderen en het oude graafschap Limburg, steeds meer zelfstandige vorm gingen krijgen. Uiteindelijk ontstonden aldus een achttal corpora, het ene al lijviger dan het andere.

Het geheel werd voorzien van een aantal inleidende hoofdstukken over 1. de *Germania romana* en de Galloromaanse dialectgeografie en 2. de criteria waarop kan worden teruggevallen bij de beoordeling van Romaanse toponiemen op huidige Nederlandstalige bodem. Hoe kunnen Romaanse en Germaanse klankevolutie worden onderscheiden ? Waar ligt de grens tussen Romaanse plaatsnamen en Dietse plaatsnamen op basis van een Romaans leenappellatief ? Welke litten hebben Romaanse accentuering, flexie en woordvorming zoal nagelaten ?

Het laatste hoofdstuk brengt ons terug naar het uitgangspunt en bestaat uit een diepgaande, multi-perspectivisch opgevatte speurtocht naar de identiteit van het « Romaans van Asse ».

Daarop volgt nog een index locorum.

F. DEBRABANDERE : *Hees(t), Heester(t) en Eester.*

Heest, Heist en Heestert zijn collectieve plaatsnamen bij Hees/Heis, resp. Heester, die dan weer teruggaan op Germaans haisjô « jonge beukenhaag, jong beukenbos, struikgewas, kreupelhout ». Heester werd het Franse hêtre en heeft aldus het autochtone woord *fau* uit *fagus* verdrongen. Haisjo werd Oudfrans *haise* of *hase*, dat we herkennen in de familienaam *Delhaise*, *Lahaise*.

De Brugse plaatsnaam Heester (Spaans Heester, Makelaarsheester, Lombaardsheester) wordt gemeenlijk uit dit woord heester verklaard. Maar een Brugs heester is een tuin met fruitbomen of plantsoenen, ommuurd, met een huis erin of eraan. Bovendien wordt de naam in de oudste voorbeelden zonder h gespeld (eester) en is het woord onzijdig. Dit brengt S. ertoe om het Brugse heester uit Ofr. *estre*, Pik. *iestre*, Fr. *être* uit Lat. *extera* te verklaren. Dit Ofr. *estre* betekende nl. « gebouw in een tuin ». Vbb. : 1275 *encosté le maison et tenant à l'estre Watier d'Ancre, Lessen* ; 1433 *que li maison et yestre doudit Jehan Rosier, Quaregnon*. Hierop gaan de familienaamen *Delestre*, *De Lestre*, *Delet(t)re*, *Dellet(t)re*, *Dellette* terug (zie *De Leigouuw* 35 (1993), 179-186).

R. VAN PASSEN : *Straatnamen van Waarloos.*

Waarloos, een van de kleinere gemeenten van de Provincie Antwerpen (486 ha), beleefde bij zijn fusie met Kontich in feite een terugkeer naar zijn oorsprong. Inderdaad, in 1149 stond het — samen met Hemiksem en Niel — als *appendicium* van de moederparochie Kontich vermeld. Het had dus toen wel een kapel, maar bezat nog geen parochierechten. Tijdens de 8 eeuwen zelfstandig bestaan had het oude gehucht een net van ca. 20 wegen en straten, de ene al belangrijker dan de andere. In 1640 werden 7 hiervan, blijkens de kaarten van de Antwerpse Sint-Michielsabdij, als 's *Herenstraat* aangeduid.

Opvallend veel hodonienmen zijn vanouds naar personen genoemd : eigenaars, huurders enz. De *Keizerenberg*, waar zich op of bij het oude toponiem *Curengoed* wellicht het eerste bedehuisje heeft bevonden, heette aanvankelijk *Herdestraat*, naar toenaam de Herde (cfr. nog die naam op het aangrenzende Rumst) en *Lanckpaepstraat*, naar

een bekende familie Lanckpaep. In de straatnaam *Keizerenberg* steekt, naast de verwijzing naar de hoogte (24 m.), ook een toenaam : de in Kontich ook tot straatnaamelement uitgegroeide naam *de Keyser* (cfr. Keizershoek aldaar). In de naam van de grensstraat *Wildemansstraat* steekt niet het bij uithangtekens zo populaire woord « de wildeman », maar de fn. *Wellemans*, een geslacht van juristen, procureurs enz., dat te Waarloos heel wat eigendom bezat.

Ook in jongere tijd heeft het gemeentebestuur van Waarloos naar persoonsnamen gegrepen om straten te vernoemen : burgemeesters als *Ferdinand Maes*, *J.B. Van der Auwera* enz. zijn er voorbeelden van ; aan die groep kan ook de naam *Michel Geysemans* toegevoegd worden, waarmee een gefusilleerd verzetsstrijder wordt gehuldigd.

Enkele oude toponiemen schuilen in *Waarloosveld*, *Leemstraat*, *Veelstraat* enz. Een paar interessante oude namen zijn ook gewoon verdwenen, zoals de *Strate van Arkel*, die verwijst naar het *Land van Arkel*, een synoniem van het Land van Mechelen, waar vooral de Mechelse Berthouts eigendom en macht bezaten. Verloren ging ook de naam *Donkerstraat*, die uit de in elkaar groeiende wilgena-anplanting te verklaren is.

Zoals elders veroorzaakte de fusie ook in Kontich-Waarloos het vervangen van homoniemen of nagenoeg gelijkkluidende straatnamen : zo werd de Reetse Baan een *Kiezelweg*. Onbegrijpelijk en ook helemaal niet toegelicht of verantwoord in de notulen van College of Raad is het van plaats verwisselen van twee straatnamen : een treffend voorbeeld biedt de *Achterstraat*, die op haar tracé geheel door de naam *Zwarthoutstraat* werd verdrongen, zodat het voor de toponymist (en inwoner) geen zin meer heeft om de wegbenaming op de huidige plaats te willen verklaren.

Een brokje microtoponymie op het stuk van de straatnamen, een gebied waar de inwoners eigenlijk het meest met de « plaatsnamen » in contact komen.

In de Waalse afdeling werden vier lezingen gehouden. Bovendien heeft ze op 24 mei een colloquium gehouden, dat ook toegankelijk was voor de Vlaamse leden en voor gasten. Het thema was « Autour de la résurgence des particularismes à la fin du XXe siècle ».

Het *Bestuur van de Commissie* voor de periode mei 1991 tot eind 1993 is als volgt samengesteld : J. MOORS, voorzitter ; J.-H. MICHEL, ondervoorzitter en voorzitter van de Waalse afdeling ; R. VAN PASSEN, voorzitter van de Vlaamse afdeling ; W. VAN LANGENDONCK, secretaris van de Vlaamse afdeling ; J. GERMAIN, secretaris van de Waalse afdeling ; F. DEBRABANDERE, secretaris-generaal.

Op 14 januari 1993 overleed Pierre RUELLE, erelid (Waalse afdeling).

De *Handelingen LXV* (1993) telden 232 bladzijden. Ze werden geruild met een aantal tijdschriften en wetenschappelijke instellingen (zie lijst). De door aankoop of ruil verkregen werken werden gedeponereerd in onze bibliotheek, die ondergebracht is in de bibliotheek van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België. Honderd exemplaren werden de wetenschappelijke centra van de Belgische universiteiten ter beschikking gesteld, ten behoeve van vorsers en studenten. Bovendien heeft de Commissie de studie van A. BAGUETTE « Toponymie de Thimister » afzonderlijk uitgegeven als Overdruk nr. 4 van de Waalse afdeling (76 blzn.).

Inzake straatnaamgeving werd de Commissie in 1993 door talrijke Brusselse, Waalse en Duitstalige gemeenten geraadpleegd. De Vlaamse afdeling verstrekke advies voor straatnamen in Brusselse gemeenten.

De Commissie heeft de *taalkundige aanpassing van de geografische namen van de stafkaarten* die door het Nationaal Geografisch Instituut uitgegeven worden, voortgezet. Voor de Vlaamse afdeling heeft het Instituut voor Naamkunde in Leuven onder leiding van K. ROELANDTS advies uitgebracht i.v.m. 321 toponiemen in de volgende 31 gemeenten (kaartbladen NGI, nrs. 22/8, 23/3, 23/4,

23/5, 23/7, 23/8, 31/7, 31/8) : Aalst, Affligem, Asse, Bonheiden, Boom, Boortmeerbeek, Buggenhout, Dendermonde, Duffel, Erpe-Mere, Grimbergen, Kampenhout, Kapelle-op-den-Bos, Lebbeke, Lede, Linkebeek, Londerzeel, Mechelen, Meise, Opwijk, Puurs, Rumst, Sint-Katelijne-Waver, Steenokkerzeel, Tervuren, Vilvoorde, Watermaal-Bosvoorde, Wichelen, Willebroek, Zemst. In de Waalse afdeling werd het onderzoek gedaan door J.L. FAUCONNIER, J. GERMAIN, REINE MANTOU en J.M. PIERRET.

Met de meeste hoogachting,

Brugge, 31 december 1993.

De Secretaris,

F. DEBRABANDERE.

De voorzitter,

J. MOORS.